

POSTANOWIENIE

13 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Pawłyszcz

na posiedzeniu niejawnym 13 grudnia 2024 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa M.P.

przeciwko X.S.A. w W.

o zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej X. S.A. w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 24 lutego 2023 r., I ACa 98/22,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza od X. S.A. w W. na rzecz M.P. 2700 (dwa tysiące siedemset) zł kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami ustawowymi za opóźnienie po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego postanowienia zobowiązanemu.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 25 października 2021 r., I C 110/21, Sąd Okręgowy w Białymstoku ustalił nieważność trzech umów kredytu na cele mieszkaniowe indeksowanych do franka szwajcarskiego (CHF), zawartych 30 czerwca, 3 sierpnia i 19 września 2006 r. przez powodowego konsumenta z poprzednikiem prawnym pozwanego banku, zasądził od banku na rzecz kredytobiorcy 75 100 zł tytułem zwrotu uiszczonych rat kapitałowo-odsetkowych wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia oraz oddalił powództwo w pozostałym zakresie.

Wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną Sąd Apelacyjny w Białymstoku zmienił wyrok Sądu Okręgowego zasądając od banku na rzecz kredytobiorcy 75 100 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty, lecz za jednoczesnym zaofiarowaniem zwrotu przez kredytobiorcę 184 505 zł na skutek częściowego uwzględnienia zarzutu zatrzymania zgłoszonego przez bank oraz oddalił apelację banku w pozostałej części.

Sąd odwoławczy ocenił, że wobec występowania w spornych umowach klauzul niedozwolonych wymagających eliminacji i niemożności ich zastąpienia przepisem dyspozytywnym, umowy te nie mogą być wykonywane, co przy uwzględnieniu stanowiska kredytobiorcy domagającego się stwierdzenia nieważności musi skutkować upadkiem umowy. Klauzule zawarte w umowach godziły w interes konsumenta i dobre obyczaje w praktyce bankowej. Mają one charakter klauzul niedozwolonych, ponieważ nie pozwalały na ustalenie w sposób przejrzysty mechanizmu wymiany waluty obcej. Konsument nie mógł samodzielnie oszacować wpływających dla niego konsekwencji ekonomicznych, zaś umowa została tak sformułowana, aby stworzyć wyłącznie po stronie banku uprawnienie do niczym nieskrępowanego ustalania wysokości zobowiązania kredytobiorcy. Sąd drugiej instancji nie podzielił stanowiska banku, według którego konsument przed zawarciem umów został odpowiednio poinformowany o specyfice kredytu indeksowanego do waluty obcej i ryzyku kursowym. Warunki trzech łączących strony umów o kredyt nie zostały też indywidualnie uzgodnione z kredytobiorcą. Sąd Apelacyjny zauważył przy tym, że klauzula przeliczeniowa jak i walutowa stanowią elementy składające się na całościowy mechanizm indeksacyjny i w rezultacie, ze względu na ich ścisłe powiązanie, nie jest dopuszczalne przyjęcie, iż brak abuzywności jednej z nich skutkuje brakiem abuzywności całego mechanizmu indeksacyjnego. Nie jest również możliwe wypełnianie luk w umowie spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym, które przewidują, że treść czynności prawnej jest uzupełniana przez zasady słuszności lub ustalone zwyczaje; polskie prawo cywilne nie przewiduje możliwości zastępowania niedozwolonych klauzul

umownych innymi postanowieniami, a sam konsument nie wyraził zgody na uzupełnienie umów przepisem dyspozytywnym. Odnosząc się do zgłoszonego przez bank zarzutu potrącenia Sąd uznał go za nieskuteczny, gdyż roszczenia, które bank przedstawił do potrącenia nie spełniły wymogu wymagalności. Przy czym uwzględniony został zgłoszony w odpowiedzi na pozew zarzut zatrzymania.

Pozwany bank zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną i wniósł o jej przyjęcie do rozpoznania w pierwszej kolejności ze względu na – jak to sformułował łącząc dwie przesłanki – oczywistą zasadność skargi kasacyjnej wynikającą z tego, że zaskarżony wyrok Sądu drugiej instancji został wydany w warunkach nieważności postępowania, tj. z naruszeniem art. 379 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 367 § 3 k.p.c., wskutek rozpoznania przez ten Sąd apelacji banku w składzie jednoosobowym.

Bank wniósł o przyjęcie skargi do rozpoznania również ze względu na wystąpienie w sprawie istotnych zagadnień prawnych:

1) czy po stwierdzeniu abuzywności niektórych postanowień umowy, a przed oceną, czy bez tych postanowień umowa może obowiązywać, należy ustalić treść stosunku prawnego w zakresie regulowanym przez abuzywne klauzule, w oparciu o art. 65 i 56 k.c.;

2) jaki moment jest właściwy do oceny możliwości obowiązywania umowy kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego, po usunięciu postanowienia abuzywnego,

3) czy w razie uznania, że bez postanowienia abuzywnego umowa kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego nie może obowiązywać, dochodzi do automatycznej jego substytucji normą dyspozytywną,

4) czy art. 358 § 2 k.c. jest szczegółowym przepis dyspozytywnym, który stosuje się z mocy prawa w miejsce abuzywnej klauzuli kursowej, celem indeksacji przy wypłacie i przy spłacie kredytu,

5) czy obowiązek poinformowania konsumenta przez sąd o konsekwencjach prawnych wynikających z unieważnienia w całości zawartej umowy kredytu obejmuje konieczność poinformowania konsumenta o możliwości dochodzenia przez bank roszczeń wynikających z unieważnienia umowy, aby

konsument mógł świadomie i dobrowolnie podjąć decyzję o skorzystaniu z przysługujących mu uprawnień.

Bank powołał się też na potrzebę wykładni art. 385¹ § 1 i 2 k.c. i rozstrzygnięcia, czy skutkiem niedopuszczalności jednostronnego ustalania przez bank kursów walutowych jest abuzywność wyłącznie klauzuli kursowej, czy także samej indeksacji, tj. klauzuli ryzyka walutowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego podlegała rozpoznaniu w składzie jednego sędziego na podstawie art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. Powołaną przez skarżącego uchwałą składu 7 sędziów z 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22, Sąd Najwyższy uznał ten przepis za sprzeczny z Konstytucją, czym usiłował przywłaszczyć sobie kompetencje Trybunału Konstytucyjnego. Przy tym skład 7 sędziów był konsekwentny w uzurpowaniu sobie tych kompetencji i zgodnie z art. 190 ust. 3 Konstytucji, dotyczącym orzeczeń TK, określił, że uchwała obowiązuje od dnia jej podjęcia. Tymczasem zaskarżony wyrok został wydany wcześniej, 24 lutego 2023 r., i także w świetle uchwały nie zaszła nieważność postępowania. Zatem nie zachodzi nieważność postępowania przed Sądem Apelacyjnym.

W odniesieniu do kolejnych przesłanek wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania należy zauważyć, że skutkiem podniesienia zagadnienia prawnego czy potrzeby wykładni może być przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania tylko pod warunkiem, że przynajmniej jedno z możliwych rozwiązań tych problemów prowadzi do zasadności skargi kasacyjnej. Nie można przyjąć skargi do rozpoznania, jeżeli podlegałaby ona oddaleniu niezależnie od odpowiedzi na postawione problemy prawne czy interpretacyjne. Zarówno przedmiot tych problemów i argumentacja sformułowana przez bank nie przemawiają w niniejszej sprawie za przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Odnosząc się do zagadnień prawnych przywołanych powyżej w pkt 1 – 4 należy zauważyć, że sprowadzają się one do możliwości obowiązywania umowy po usunięciu postanowienia abuzywnego i zastąpienia ich normą dyspozytywną. Brak jest podstaw do takiego twierdzenia, skoro uchwałą pełnego składu Izby Cywilnej

SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, do rangi zasady prawnej podniesiono tezy, że:

1) w razie uznania, iż postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów;

2) w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Powyższe tezy, wiążąc w niniejszej sprawie (art. 88 u.s.n.), uniemożliwiają przyjęcie skargi kasacyjnej, gdyż wykluczają trwanie stosunku prawnego po usunięciu z treści umowy źródła kursu walutowego. W celu uwzględnienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania skarżący musiałby zakwestionować tezę Sądu drugiej instancji o nieuczciwym charakterze przeliczników walutowych ustanowionych w umowie lub zakwalifikowaniu umowy jako umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej. W orzecznictwie jest utrwalona teza o niedopuszczalności stosowania kursów walutowych ogłaszanych jednostronnie przez bank.

Należy przy tym zaznaczyć, że na podstawie art. 385² k.c. dla stosowania art. 385¹ k.c. istotna jest chwila zawarcia umowy (uchwały w składzie 7 sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2, z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56), a nie ewentualne, późniejsze zmiany nieważnej umowy lub stanu prawnego (chyba że przepisy przejściowe sanują nieważne umowy).

Odnosząc się z kolei do zagadnienia przedstawionego w pkt 5 powyżej, należy wyjaśnić, że także i w tym przypadku tezy uchwały pełnego składu Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, wiążąc w niniejszej sprawie uniemożliwiają przyjęcie skargi kasacyjnej w oparciu to zagadnienie. Dwie pierwsze tezy tej uchwały wykluczają istnienie stosunku kredytu pozbawionego źródła kursu walutowego, a każdy skład SN zobowiązany jest do uznania umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego za nieważną, jeżeli postanowienia umowy o określaniu kursu CHF zostały uznane za niedozwolone. Ubocznie można

zauważyć, że nie budzi w niniejszej sprawie wątpliwości ocena Sądu Apelacyjnego, zgodnie z którą kredytobiorca będąc reprezentowanym przez zawodowego pełnomocnika posiadał pełną wiedzę i świadomość potencjalnych skutków ustalenia nieważności umów kredytowych, konsekwentnie popierając żądania w toku postępowania i wykazując się przy tym świadomością skutków określonego rozstrzygnięcia.

Potrzeby wykładni nie wymaga art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zakresie tego, które postanowienia charakterystyczne dla umów kredytu indeksowanych do franka szwajcarskiego są abuzywne, tj. tylko klauzula kursowa czy także klauzula ryzyka walutowego. Skoro będąc związanym uchwałą SN z 25 kwietnia 2024 r. Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie nie mógł uznać umowy kredytu za ważną, bezprzedmiotowe jest rozważanie abuzywności części umowy w postaci mechanizmu indeksacji.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ k.p.c. oddalił wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania.

Na podstawie art. 98 k.p.c. powodowi przysługuje od skarżącego zwrot kosztów sporządzenia odpowiedzi na skargę kasacyjną w wysokości stawki minimalnej określonej w stosowanym odpowiednio § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Min. Sprawiedl. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

(M.M.)

[ał]

